

Za inserate se plaćuje po
10 kr. od garmond-vrste za
vsakokrat.

MIR.

Vsakemu svoje! — Slovenci! Ne udajmo se!

Velja:

za celo leto za bolj premožne 2 goldinarja; za manj premožne rodoljube pa 1 gld. 50 kr.

Denar naj se pošilja pod napisom :

Upravništvu „Mira“ v
Celovcu.

Leto XIII.

V Celovcu, 20. velikega travna 1894.

Štev. 14.

Slovensko uradovanje dovoljeno!

Danes imamo veselo novico za koroške Slovence. Občina Bistrica-Šmihel nad Pliberkom je dobila sledeči odlok:

Št. 61/preds.

Gospodu županu Šimonu Klokarku
na Bistrici pri Pliberku.

Visoko c. k. ministerstvo notranjih zadev je z dné 26. sušca t. l., št. 2433, Vašemu prizivu zoper rzsodbi vis. c. k. deželnega predsedništva v Celovcu z dné 15. in 17. kimovca 1893, št. 1496 in 1546, kjer ste se s tu-uradnima odlokoma z dné 25. vel. srpana in 2. kimovca 1893, št. 115 in 120/preds., potrdili globi na 5, oziroma 10 gld., ki ste se Vam bili naložili zaradi rabe slovenskega jezika v poročilih na c. k. okrajno glavarstvo v zadevah prenešenega delokroga, ugodilo in Vas oprostilo teh glob, ker niste kršili (prelomili) nobene dolžnosti, ki bi se mogla kaznovati po § 95 občinskega reda, ker se občini Bistriški, ki je skoro izključno slovenska, po nobeni postavi ne more zabraniti, posluževati se pri uradnem občeivanju s predpostavljanim okrajnim glavarstvom slovenskega jezika, ki je na Koroškem domač (v deželi v rabi stoječ). To se Vam naznanja vsled odloka vis. c. k. deželnega predsedništva z dné 5. vel. travna t. l., št. 660.

V Velikoycu, dné 10. vel. travna 1894.

C. k. okrajni glavar: K o l e n c.“

Pravica je zmagala nad krivico! Prvi korak do slovenskega uradovanja je storjen; slovenskim občinam je vsled tega odloka dovoljeno, okrajnim glavarstvom in sploh političnim oblastnijam dopisovati v slovenskem jeziku. Želeti je, da bi se slovenske občine, ki so v naših rokah, prav pridno posluževale te pravice, ki smo jo tako težko pridobili. Kajti veliko sitnostij so prestale vrle tri slovenske občine, ki so začele slovensko uradovati; samo tri so bile, namreč Bistrica pri Pliberku, Globasnica in Kotmaraves. Nakladali so jim globe in jih vsakokrat povišali od 5 na 10, od 10 na 15 gld. Občina Kotmaraves je že obupala in nadejalač se boljših časov začela spet nemško uradovati.

Občina Bistrica - Šmihel ja pa ni odjenjala in je zdaj slavno zmagala, za kar gre posebna zasluga tudi nje vrlemu in odločnemu tajniku, g. Filipu Kandutu, kterega jej Bog ohrani še prav mnogo let čilega in zdravega. Ta občina nema zastoj nebeskega viteza sv. Mihela za varha, kajti ona je v narodnih bojih zmirov in prvi vrsti stala in je vredna, da jo zmrom častno imenujemo poleg slavne občine Št. Jakob v Rožu. Zdaj smo prepričani, da bodi tudi druge slovenske občine pogum in srčnost zadobile ter začele političnim oblastnjim dopisovati v domačem slovenskem jeziku, in to ne samo Globasnica in Kotmaraves, saj jih imamo še lepo število drugih, ki imajo slovenske može in rodoljube za župane, kterih nam ni treba imenovati, ker jih vsi poznamo. Seveda so pri tem različne zapreke, na pr.: občina *A* ima starega tajnika, ki že več let služi, pa slovensko uradovati ne zna, na hip ga ob kruh pripraviti, ne da bi se bil kaj pregrešil, to prepoveduje krščanska ljubezen in pravičnost; v občini *B* je poštenjak za župana, pa nemško uraduje, ker slovensko ne zna, rad bi najel slovenskega tajnika, pa ga ne more rediti, ker je občina premajhna; občina *C* je tudi majhna, župan je slab v pisariji, zato tajnikuje učitelj za nekaj krajcarjev, on pa slovensko pisati noče, drugega tajnika pa plačati ne morejo. Te in podobne zapreke, kterih daljestoječi ne vidijo, so krive, da se slovensko uradovanje ne more tako hitro na celi črti vpeljati. Vendar pa moramo vztrajno na to delati, da vse ovire odstranimo in vedno več občin pridobimo za slovensko uradovanje. Rodoljubje, ki se tudi žrtev ne ustraši, bo prema galo vse ovire. Če se svojih pravic ne bomo posluževali, bodo pozaspale in zamrle, kakor vsaka stvar in vsaki ud otpne, ako se ne premika in giblje. Več občin ko bo slovensko uradovalo, toliko bolj se bodo oblastnije navadile slovenskih dopisov, in kedar kolo enkrat hitro teče, ga je težko spet ustaviti. Če se slovensko uradovanje na Korškem enkrat udomači, potem se ni toliko več bati, da bi se spet odpravilo. Drugi korak do slovenskega uradovanja mora biti pa ta, da še to dosežemo, da bodo morale tudi uradnije na slovenske dopise po slovensko odgovarjati. Tudi to bomo dosegli, ako smo vztrajni, in sicer ložeje, ko današnjo zmago; kajti če bodo enkrat uradniki vsled mnogih slovenskih dopisov vsi slovensko znali

in se slovenščine močno navadili, potem se tudi ne bodo veliko več branili, na slovenske vloge po slovensko odgovarjati. Kaj poreče pa zdaj naš deželni odbor? Ali si bo on slovenske dopise še nadalje prepovedoval, ko mu državna oblast čisto drugo pot kaže? Pri deželnem odboru je ravno taka ali še večja krivica, da hoče slovenske dopise prepovedati, ker bi mu ne delalo nobenih težav. pridobiti si nekaj slovenščine zmožnih uradnikov. Da naš deželni odbor nema nobene postavne pravice, nemščino razglašati za svoj edini uradni jezik, razume se samo po sebi. Pride čas, ko se bo tudi temu nasilju konec storilo! Med duhovi na Koroškem vse vre in se giblje, liberalna fraza ne vleče več, in liberalcem se menda včasih že sanja, kakor bi brali nad vratmi deželnega zbora besede: mene, tekel, ufarzin.

Konečno še neka opazka. Zgoranji odlok je pisan pri ministerstvu že dne 26. sušca; kako je to, da ga je c. k. dež. predsedništvo razglasilo še le dne 5. vel. travna, še le čez 38 dni? Ali je morda na Dunaju kje obležal in ga je zdrnila in na dan poklcala še le interpelacija slovenskih poslancev, ki smo jo priobčili v zadnji (13.) številki „Mira“? Ako je tako, potem smo dr. Ferjančiču, Klunu, dr. Gregorcu in drugim slovenskim poslancem še več hvale dolžni za neumorni trud, s katerim se vsako leto za nas potegujejo. Bog jih živi na mnogaja leta!

Katoliško-socijalni program.

Katoliški časniki v Nemčiji so priobčili zadnje dni sledeči spis: Nekrščanski nazori liberalizma o neomejeni svobodi in neomejeni lastninski pravici človekovi so prinesli v družbinske in gospodarske razmere našega časa veliko zmešnjavo. Uresničenje teh nazorov po poti postavodaje prineslo je priznanje pravice gospodarstveno močnejšega, med tem ko je delo ostalo brez časti in brez pravic; delavec se je na milost in nemilost izročil kapitalu. Tako se je uničil velik del srednjega stanú, denar se kopiči v rokah maloštevilnih bogatašev, velika množica ljudstva pa postaja čezdalej ubožnejša, pot do blagostanja jej je takorekoč zaprt. Vsi katoliški socialisti spoznavajo, da so te razmere nezdrave, da nima jo stalnosti in da

Pravico tudi živini!

(Povestica iz francoščine.)

„Pojdimo, gospodje; ura je tukaj, da se podamo v sodno dvorano.“ Tako je svojim svetovalcem govoril cesar Karol, velik mož z dolgo, belo brado. V sodni dvorani se je vsedel na svoj tron. Pred njim je stala velika mrameljnata miza, pokrita z dragoceno preprogo. Med dvema svečama je stalo sv. razpelo, na strani pa je ležala lepo vezana knjiga, bilo je sv. pismo. Na stoléh okrog cesarja so sedeli svetovalci. Kancelar je imel pred seboj veliko knjigo, državni zakonik; v roci pa je držal peró pripravljeno, da bi zapisal, kar se bo sodilo. „Ali imamo danes kako pritožbo rešiti?“ vprašal je cesar. „Nobene“, odgovorijo svetovalci, „že dolgo ni zapel »zvonček pravice«, ki ste ga dali napraviti v tej dvorani.“ Pred vratni kraljeve palače je bila namreč vrv, na katero je bil privezan zvonček v sodni dvorani. Kdor je imel kako pritožbo, da je iskal pomoči pri cesarju samem, moral je tam pozvoniti, in spustili so ga v sodno dvorano pred cesarja. Ko so tedaj svetovalci rekli, da »zvonček pravice« že dolgo ni zapel, djal je cesar Karol: „Hvala Bogu, da so moji sodniki in uradniki pravični, da se tako redko kdo pri meni pritoži.“ Komaj je te besede izgovoril, zapel je zvonček. „Prezgodaj sem se veselil“, reče cesar, „idite, gospod dvorni maršal, in pripeljite človeka noter, ki išče pri meni pravice.“ Dvornik odide, pa pride kmalu nazaj rekoč: „Veličanstvo, pred vratni nikogar nisem videl.“ Komaj je to izgovoril, zapel je zvonček vdrugič. „Ali ste čuli, go-

spod grof? — reče cesar: „pojдите hitro ven in pripeljite človeka, ki je zvonil, naj bo reven ali bogat.“ Dvornik se je požuril, da stori po cesarjevem ukazu, pa prišel je spet sam nazaj. „Verujte mi, veličanstvo“, je rekel, „žive duše ni pred vratni.“ — „Pojdimo vsi gledat“, reče cesar, „zvonček vendar sam od sebe ne zvoní.“ Šel je torej ven pred vrata, in svetovalci za njim. In kaj so videli? Starega, mršavega, sestradanega in slepega konja, ki je nevedoč kam okrog taval in paše iskal, pa jo težko našel, ker ni videl. V svoji slepoti je pritaval pred kraljevi grad in naletel na tisto vrv, za katero je bil „zvonček pravice“ privezan. Konj je vzel vrv med zobe in jo grizel, pri tem pa je zvončil. To videti, so se svetovalci nasmejali. Cesar pa je naredil resen obraz. „Gospodje“, je rekel s strogim glasom, „ali veste, čigav je ta slepi konj, in zakaj ga pustijo brez varstva okrog tavati.“ — „Veličanstvo“, reče eden iz svetovalcev, „tega konja jaz dobro poznam. Bil je lastnina grofa Eberharda in ko je bil še mlad, je svojega gospodarja v vojsko nesel ter ga spremljal v vseh nevarnostih. Zdaj ko je star in slep in ni več za nobeno rabo, zgubil je milost svojega gospoda. Grof Eberhard ga noče zastonj rediti, zato ga je zapodil iz svojih hlevov, in uboga, slepa žival si mora sama svoj živež iskati.“ — „Veste kaj, gospodje“, reče cesar; „v mojem cesarstvu mora tudi živina svojo pravico najti. Gospod kancelar, pripravite eno ječo za nehvaležnega in neusmiljenega grofa Eberharda in posadite ga vanjo osem dñij. Nadalje pa napišite mojo razsodbo, da mora svojega slepega konja rediti, dokler ne pogine, in mu odkazati prvo mesto v hlevu. Ako bi se to storiti

brani, pustim mu vzeti vse njegove graščine. Pristisnite k tej sodbi moj cesarski pečat.“ Vse se je zgodilo po cesarskem ukazu: konja je peljal kraljevi kočijaž h grofu Eberhardu, sodniki pa so zapisali cesarjevo razsodbo in mu jo dostavili; drugi dan pa je prišel jetničar in grofa Eberharda seboj povabil, da mu je pokazal zanj pripravljeno ječo ter ga vanjo zaprl. Grofu ni prišlo na misel, da bi kaj godrnjal ali se ustavljal, ker je vedel, da je cesar zelo strog v svojih sodbah. Tako je po Božji previdnosti še neumna žival prišla do svoje pravice.

Smešničar.

Tujec: „Jaz sem slišal, da je z vaše planine prav lepo gledati, kedar solnce uzhaja. Kdaj pa uzhaja pri vas solnce?“

Kmet: „Navadno zjutraj.“

Sosed: „No, Jakec, kako se godi tvojemu bolnemu bratcu Mihcu? Ali mu še ni bolje?

Jakec: „O ja; danes je bil že spet tepen.“

O če: „Ali res nočeš vzeti bogatega Preklovca?“

Hčera: „Res ne; njega ni moč prestajati.“
Oče: „To je pa tudi njegova edina napaka.“

Sodnik: „Ali si res temu zažugal, da mora umreti, če ti ne dá denarja?“

Potep: „Moj Bog, saj veste, da moramo vsi umreti.“

vodijo človeštvo v pogubo. Zato je pomoč nujno potrebna. Katoliški socialisti zametujejo škodljive liberalne nazore in načela. Zavračajo pa tudi težnje socialnih demokratov, kateri hočejo zemljo, orodje in stroje posameznikom vzeti in vse izročiti v skupno lastnino človeške družbe. S tem se človek ponižuje, ako se mu odreka pravica do imetja in do svobodnega prislužka. Taka naprava ne bi prinesla miru, ampak občen upor in splošno nezadovoljnost. Socialne rane sedanjega časa se zamorejo le s tem zaceliti, da se družbinsko in gospodarsko življenje uredi po krščanskih načelih, kakor so jih razložili slavno vladajoči papež Leon XIII. v okrožnicah o krščanski državni ustavi in o delavskem vprašanju.

Skrbeti je treba za vse ljudi, pa tako, da se varuje osebna svoboda in neodvisnost posameznika. Osebno imetje in osebna pravica do zaslužka mora ostati; vendar je treba delati na to, da se premoženje bolj enakomerno razdeli in da se tako ustanovi trden srednji stan. Vse stroke obrtnosti pa se morajo vsaka za se urediti v zadrugo v skupno brambo in skupno teženje po svojih stanovskih koristih.

Človeška družba se mora urediti po stanovitih in obrtnih na krščanski podlagi. Obrtno zadrugo morajo dobiti svoje pravice in imeti svoje zastopnike v postavodajalnih državnih zbornicah. Za kmete se morajo napraviti kmetijske zadrugo, kmetje se morajo dati potrebne pravice, da zamorejo uspešno delovati. Dedno pravo se mora urediti na kmetih po potrebah tega stanu. Sostaviti je treba poselski red, skrbeti za cena posojila, otežiti pa je treba dobičkaželjno kupovanje in prodajanje zemljišč. Razkosavanje kmetij se mora zabraniti. Dolgove sme kmet delati le do gotove meje. Kopičenje zemljišč v velika posestva in poraba zemlje za lovsko kratkočasje se mora kar mogoče zabraniti. Tudi čisto mala posestva so brez koristi.

Rokodelci se morajo združiti v posilne zadrugo; morajo se v svoji stroki dobro izučiti. Rokodelske zadrugo morajo urediti sprejemanje učenecv in pomočnikov ter skrbeti za dobro razpečevanje izdelkov svoje obrti. Prekupčevanje se mora kar mogoče omejiti. Med rokodelci in tovarnarji se mora narediti postavna meja. Kdor hoče prijeti veliko podjetje, mora biti poštenjak in dokazati, da je za to zmožen ter da ima potrebni kapital. Pri tovarnah se je ozirati tudi na zdravstvene razmere dotičnega kraja in na pravice prebivalcev v okolici. Za delavce se morajo narediti postave, ki branijo njih pravice in za nje skrbijo v bolezni in starosti. Z delavci je po človeško ravnanje, plače jim gre pa toliko, da zamorejo pošteno shajati; starejšim delavcem se mora plača zboljšati. Dnevni delavni čas naj se prikraja po možnostih, da delavci prežgodaj ne opešajo. Žensko delo po tovarnah naj se polagoma odpravi, posebno za omožene ženske; tudi otroci naj se ne izkoriščajo v tovarnah. Hišno obrtno delo naj se postavno uredi. Delavcem se morajo dovoliti delavski odbori s postavnimi pravicami, in dati se jim mora svoboda združevanja v prosep in brambo svojih gospodarskih koristih. Podjetnikom se mora postaviti meja, koliko delavcev smejo imeti.

Svoboda kupčije se mora omejiti. Trgovci morajo dokazati svojo sposobnost in poštenje. Krošnjarstvo se mora omejiti. Sleparske razprodaje se morajo zabraniti, nepoštena konkurenca s cenim, pa ničvrednim blagom ravno tako. Borza naj se omeji na resno kupčijo, prepove pa naj se igra in špekulacija na padanje ali naraščanje vrednostnih papirjev.

Upelje naj se strog nedeljski počitek. Svoboda preseljevanja iz kraja v kraj naj se omeji, kjer je potrebno. Strogo naj se kaznujejo oderuhi in vsi taki, ki zlorabijo bēdo ali nevednost bližnjega v svojo korist. Davki naj se pravično razdelijo, da se naloži večje breme tistim, ki imajo boljše dohodke. Pred vsemi naj se s pravičnostjo odlikujejo državna podjetja. Določi naj se meja, pod katero država ne sme poseči pri določitvi plač za svoje delavce. Za stalne svoje delavce naj država priskrbi primerna stanovanja. To velja tudi za večje in premožne občine (glavna in velika mesta).

Interpelacija

dr. Ferjančiča, Kluna in drugih slovenskih poslancev do gosp. naučnega ministra v zadevah koroškega šolstva:

„Občinski zastop in krajni šolski svet slovenske občine Globasnica na Koroškem sta neposredno pri vis. c. kr. naučnem ministerstvu prosila za slovenski učni jezik na tamošnji ljudski šoli. C. kr. učno ministerstvo je pa prošnjo v razsodbo poslalo c. kr. deželnemu šolskemu совету koroškemu. Tisti je z odlokom z dné 23. svečana 1892, št. 399 prošnjo odbil z razlogom, ker se je proti njej iz-

rekel drugi šolo vzdržujoči faktor, namreč koroški deželni odbor. Proti tej razsodbi sta se občinski zastop in krajni šolski svet pritožila na c. kr. učno ministerstvo. Ko je c. kr. učno ministerstvo koroške šolske oblasti nagnilo, da se ne naslanjajo več na mnenje deželnega odbora, izdal je c. kr. deželni šolski svet nov odlok dné 21. vel. srpana 1892, št. 922, s katerim je spremenil svoj prejšnji odlok z dné 13. svečana 1892 in razdelil je dvo-razredno šolo v Globasnici v dve enorazrednici, katerih ena se imenuje dvojezična, druga je slovenska, pa obe stojite pod enim vodstvom. Vtemeljal je to naredbo s tem razlogom, ker je med tem 58 posestnikov in starišev šolskih otrok poslilo, naj zastran učnega jezika vse pri starem ostane.

Ne bomo na drobno govorili o pomočkih, kateri se rabijo, da takrat, kadar pridejo prošnje za slovenski pouk od občin in krajin šolskih svetov, nekatere stranke pregovorijo, da se izrečejo za staro jezikovno uredbo; kažemo pa na interpelacijo, ki so jo poslanci Šuklje, Klun, dr. Ferjančič in tovariši stavili v 177. seji dné 5. grudnia 1892, na katero še nismo dobili odgovora, kar dokazuje, da so v njej popisani dogodki resnični. Tam se pové, kako se je c. kr. okr. glavar Celovski zoperstavljal slovenski šoli. Tudi zoper razdelitev šole sta se obč. zastop in krajni šolski svet pritožila pri c. kr. učnem ministerstvu, razloživši, da za to razdelitev ni bilo postavnega uzroka, da enorazredna šola ne more tistih uspehov imeti ko dvorazredna, če imate obe šoli le enega učitelja, in da v občini ni nemških otrok, za katere bi bila dvojezična ali boljše nemška šola potrebna. Ukljub temu se je šola razdelila začetkom šolskega leta 1893., in ni se čakalo na to, kaj bo ministerstvo na pritožbo odgovorilo.

Dvojezične šole se na Koroškem tiste imenujejo, na katerih se vsled odloka deželnega šolskega sveta z dné 26. kimovca 1890, št. 1623., v prvih dveh letih slovenski otroci poučujejo v slovenskem in nemškem jeziku, od tretjega leta naprej je pa samo nemščina učni jezik, slovenščini je pa odmerjenih samo troje ur na teden in te ure so postavljene na konec dopoldanskega pouka. Te šole se tedaj po krivici imenujejo dvojezične ali slovensko-nemške. Občine in krajni šolski svetovi pa, ki tirjajo slovensko šolo, hočejo tako uredbo, da bi bila slovenščina v vseh razredih učni jezik, nemščina pa naj bi se učila od 3. leta naprej kot učni predmet.

Da napolnijo dvojezične šole z otroci, poslužujejo se raznih, dostikrat graje vrednih pomočkov. Pregovarjajo, strašijo in slepijo na razne načine. Če stariši rečejo, da želijo, naj bi se njih otroci tudi nemščine učili, pri čemur le na slovensko šolo mislijo, na kateri je pa tudi nemščina učni predmet, zapiše učitelj take otroke vse za „dvojezično“ šolo; slovenski šoli pa ostanejo samo tisti otroci, katerih stariši stanovitno zahtevajo, da morajo njih otroci hoditi v slovensko šolo. Na tak način se je šolskemu voditelju v Globasnici posrečilo, da je pri začetku šolskega leta 1893. od 207 otrok jih 121 pridobil za „dvojezično“ šolo, čeravno je občina čisto slovenska. Ko so otroci prvič v šolo prišli, je učitelj več otrok, ki so jih stariši poslali v slovensko šolo, odklonil in domov poslal. V zapisniku o šolskih zamudah je na tej šoli za čas od 7. mal. travna do 1. vel. travna naštetih več zamud, o katerih učitelj pravi, da izvirajo iz „nepokorščine“, med tem ko krajni šolski svet te zamude opravičuje in pravi, da so bili otroci v slovensko šolo poslani, učitelj jih je pa vselej odpodil in zahteval, da morajo hoditi v dvojezično šolo. Okrajni šolski svet pa stariše v globami in zaporom kaznuje, češ, da so se iz začetka pred učiteljem izrekli za dvojezično šolo. Poleg teh in drugih nedostatnostij, ki se ne samo tukaj, ampak splošno dogajajo med koroškimi Slovenci, se krajnim šolskim svetom z globami ukazuje, da morajo okrajnemu šolskemu совету dopisovati v nemškem jeziku ali pa vsaj prilagati nemške prestance, kar pa ni utemeljeno ne v postavah, ne v naredbah.

Z ozirom na to, da se zoper nepostavno in nenaravno uredbo ljudskih šol med koroškimi Slovenci ljudstvo že več let pritožuje pri šolskih oblastnih, pri c. kr. naučnem ministerstvu in v mnogih prošnjah pri državnem zboru, — z ozirom na to, da je prišla l. 1891. deputacija koroških Slovencev, v kateri so bile zastopane vse doline, neposredno k c. kr. vladi na Dunaj in je prosila za postavno uredbo koroških šol, — z ozirom na to, da zastopniki slovenskega naroda v tej visoki zbornici že leta in leta tožijo o žalostnih in neznosnih šolskih razmerah med koroškimi Slovenci in da so to nedavno spet storili po poslancih dr. Gregoreu in Robiču v 282. seji dné 27. mal. travna 1894, ter da so pomoči prosili posebno še v interpelacijah v 46. seji dné 14. mal. srpana 1891 in v 177. seji dné 5. grudnia 1892, na kateri dve interpelaciji pa niso dobili odgovora, — z ozirom na to, da vsi ti naporji do zdaj niso imeli nobenega uspeha, stavijo podpisani do gospoda naučnega ministra naslednje vprašanje:

1. Ali je njegova svetlost pri volji, preiskati nenaravne in nepostavne šolske razmere med koroškimi Slovenci?

2. Če bo preiskava — kakor ne dvomimo — pokazala, da je šolska uredba med koroškimi Slovenci res tako slaba, ali hoče njegova svetlost potrebno ukreniti, da se ljudska šola med koroškimi Slovenci postavi na zdravo in edino pravo podlago, katero odobruje tudi njegova svetlost, namreč da se slovenščina vpelje kot učni jezik?

Na Dunaju, dné 4. vel. travna 1894.“

(Sledijo podpisi.)

Govor poslanca dr. Gregorea v državnem zboru dné 27. mal. travna 1894.

(Po stenografičnem zapisniku.)

(Dalje.)

Ta izjava je tako važna v tej zadevi, da jo želim spraviti v stenografični zapisnik, zato prosim dovoljenja, da jo smem prebrati (bere):

„Vera ni glavna in vodilna podlaga naše sedanje ljudske šole, ampak le eden iz mnogih učnih predmetov in odkazanih ima premalo ur. Drugi predmeti niso v nobeni zvezi z veronaukom in se smejo dostikrat tako učiti, da ne pospešujejo verske vzgoje. Verskim vajam je odmerjenega tako malo prostora, da v otroških sreih ne morejo zbuditi toplega verskega čuta. Veronauk in verske vaje niso popolnoma izročene cerkvenemu vodstvu, ampak nazadnje o njih odločuje posvetna oblast. Na vzgojo učiteljev nima cerkev takorekoč nobenega upliva, v službo jih postavlja posvetna oblast, in tako se zgodi, da dobijo katoliški otroci včasih učitelje, ki so katoliški veri tuji ali pa še sovražni, taki pa seveda ne bodo poučevali v katoliškem duhu. Take šole pa ne morejo roditi dobrega sadu. Vedno bolj gine spoštovanje do cerkve, ljubezen do vere, krščansko življenje. Naraščajo pa domišljavost in prevzetnost, lahkomišljenost in površnost ter zaničevanje do vsake Božje in človeške oblasti. Temu se ne moremo čuditi, če pomislimo, da ima katehet le dve uri v tednu na razpolaganje, v katerih mladino napeljuje k pobožnosti, vernosti in krščanski kreposti; učitelj ima pa več ko dvajset ur, v katerih zamore tako poučevati, da se versko spoznavanje in življenje v otrocih ne utrdi, ampak — bodisi tudi brez namena — le omaje. Katoliškim starišem mi ne moremo poročiti dati, da se njihovi otroci v sedanjih šolah v katoliškem duhu vzgajajo, in tudi vam ne moremo dati te tolažbe, da vi v svoji vesti pred Bogom niste odgovorni za te napačne razmere.“

Gospodje! ta izjava ni kaj malovažnega, ampak ona naklada katoličanom veliko odgovornost zastran šol, ker izhaja od merodajne oblasti. Škofje so pa še več storili. Oni ne zahtevajo, naj se sedanje šolske postave popolnoma odpravijo, ampak oni so pripravljeni, z vlado pogoditi se za nekaki „modus vivendi atque procedendi“, da bi otrokom zagotovili krščansko vzgojo. Dne 12. sušca 1890 so v šolskem odseku gosposke zbornice v peterih točkah naznanili pogoje, ki se morajo spoštovati, da bo škofom mogoče, svojim vernikom zagotoviti, da se v avstrijskih ljudskih šolah katoliški otroci res v katoliškem duhu poučujejo, in da smejo stariši svoje otroke z mirno vestjo izročiti tem šolam.

Od tega časa je minulo več ko štiri leta; pa tako prejšnja, kakor sedanja vlada pustili ste naše škofo brez odgovora. Rečem pa, da so bile že močnejše vlade na svetu, kakor je bila naša prejšnja in je naša sedanja, ki so tudi mislile, da se jim ni treba ozirati na cerkev in na škofo; pa so se zmotile. Knez Bizmark je bil gotovo zelo mogočen minister in je tudi mislil, da se mu ni treba ozirati na pastirski list nemških škofov, ki so ga spisal v Fuldi, na grobu sv. Bonifacija. Deset let pozneje vidimo mogočnega kancelarja Nemčije na poti v Kanoso. (Dobro! dobro!) Toliko sem hotel reči o tej zadevi. Gospodje! Božji mlini meljejo počasi, pa gotovo in drobno; bēda uči moliti in socialna bēda tišči krščanske narode tje, kjer je edino še pomoč zadobiti, to je h krščanskim nazorom in krščanski vzgoji mladine. Liberalizem propada, njegov poraz je le še vprašanje časa. Ta poraz se bo izvršil ali po mirni poti, ali pa siloma; po mirni poti namreč tako, da se človeška družba s pomočjo krščanskih šol zopet pokristjani; siloma pa vsled socialne prekucije. V obeh slučajih pa bo cerkev ostala nepremagana.

Zdaj se obrnem k drugemu delu svojega govora, k narodni šoli. Velepoštovani gospod poslanec dr. Pattai je nedavno v nekem slavnostnem govoru rekel: „Nežno otroško srce se mora v prvem razvoju oprostiti vsacega vznemirjenja v verskih rečeh in izročiti se mora učitelju, ki s svojim gojencem enako misli in čuti gledé vere in narodnosti.“ To so prav lepe in prav resnične be-

sede! Krščansko ljudstvo se zamore zadovoljiti le s krščansko, versko šolo, ki je pa ob enem tudi domoljubna in narodna. Dandanes mora vsaki narod tirjati in imeti narodno šolo, ako hoče živeti in se ubraniti narodne smrti. (Dobro! dobro!) Take narodne šole so pri nas k sreči vsem narodom zagotovljene v členu 19. drž. osn. postav iz leta 1867. Vsak narod ima nedotakljivo pravico, da brani in goji svojo narodnost in svoj jezik. Vsi jeziki so v šoli ravnopravni, in vsakemu narodu se morajo dati potrebni pomočki, da se izomika v svojem jeziku. Če se nepristransko ozremo na avstrijske razmere, moramo priznati, da so bile te postavne določbe zelo modre, pravične in potrebne, kajti one so temelj za narodni mir, blagostanje in obstanek naše lepe domovine. Toliko več je obžalovanja vredno, da nismo imeli še nobene vlade, ki bi bila polni užitek tega osnovnega zakona naklonila vsem avstrijskim narodom. Obžalovati je, da imamo še zmirom take ministre, ki zlasti Slovanom ne privoščijo dobrot tega državnega osnovnega zakona in s tem prouzročujejo in pospešujejo neznosni šolski boj. Posebno južni Slovani, Slovenci in Hrvatje so za ta šolski prepir žrtvovali že silno veliko duševne moči, denarja in časa, in nič še ni videti, da bi bilo tega boja kmalu konec. Najbolj nas to boli, da vidimo med našimi narodnimi nasprotniki v prvi vrsti avstrijske državne uradnike. Ali mar to ni žalostno, da moramo krivico trpeti od tiste strani, kjer bi smeli brambo pričakovati. (Dobro! dobro!) Naši uradniki mislijo še vedno, da državi koristijo, če se našim kulturnim težnjam na šolskem polju zoperstavljajo in ovirajo; hočejo nas Slovence in Hrvate potisniti v nemški ali laški grob. Po 25letni skušnji bi morali vendar že spoznati, da to ne gre. Prej ko smo mi dobili kak deželni šolski svet, kakega deželnega šolskega nadzornika ali kako učiteljsko pripravnico, morali smo se leta in leta boriti. Ta boj nam je bil vsiljen, morali smo ga začeti, kajti boj za narodno šolo je pri nas toliko, ko boj za narodni obstanek. Ta boj je nam vsiljen in potreben, zato je pa tudi dober in pravičen, in nazadnje bo zmaga pravica. Na Kranjskem smo zastran ljudske šole že zmagali. Tudi na Štajerskem smo odbili in zavrnili naskok Graškega deželnega šolskega sveta na naše slovenske ljudske šole s prizivi na učno ministerstvo. Naši nasprotniki nas napadajo zdaj bolj na jezikovnih mejah in v trgih, kjer je mešano prebivalstvo, vrivajoči jim čisto nemške šole. S pomočjo avstrijskih uradnikov se jim je to posrečilo v treh trgih. Ni pa verjetno, da bi se te šole obdržale. Ne bo dve leti, pa jih bodo morali tako urediti, da se bo učilo v obeh jezikih. Pri ustanovi teh šol so se pa čudne reči godile. Nek fanatični okrajni glavar n. pr. je, da bi dopolnil potrebno število nemških otrok, nekemu slovenskemu cestarju vzel njegove otroke in jih za Nemce zapisal (smeh) ter je cestarja tako poučil: „Jaz sem tvoj predstojnik, ti moj podložnik, zato s tvojimi otroci storim, kar hočem.“ Ravno tako je naredil z nekim slovenskim kravarjem, ki je bil v službi pri nekem nemškem graščaku. Rekel mu je, da morajo njegovi otroci Nemci biti, ker ima on nemškega gospodarja.

Nekaj moram še povedati iz tistega časa, ko se je naredil veliki naskok na slovenske šole v spodnji Štajerski. Nek slovenski učitelj blizu Ptujja ni bil po volji okr. šolskemu nadzorniku, ker je premalo ponemčeval. Tacega je treba kaznovati; pa kako? Ker ga niso hoteli „na hlad postaviti“, so ga poslali v pokoj. „Na hlad postaviti“ je namreč to, da slovenskega učitelja prestavijo med Nemce. Toda Nemci ne marajo za slovenske učitelje; to je deželni šolski svet kmalu spoznal in si je moral izmisliti drug pomoček. Zato so tega učitelja v pokoj djali. Pa kako je bilo to mogoče? Okrajni zdravnik v Ptujem je naredil spričevalo, da je tisti učitelj bolan in da ne more več službe opravljati. Tako je bil učitelj umirovljen in je še zdaj v pokoju. Nad tem se nihče ni bolj čudil, kakor tisti učitelj sam, kajti on ni bil nikoli bolan in je še zdaj čisto zdrav. (Sme.) Pritožbe niso nič pomagale, tudi pri učnem ministerstvu ne.

V Istri so razmere gledé ljudskih šol še bolj žalostne. Po najnovejših podatkih je tam 46.000 za šolo godnih otrok, in od teh jih pogreša 18.000 potrebnih hrvatskih šol. Glavna krivda je pri šolskih oblastnikih, ki ljudem le laške šole ponujajo, o hrvatskih pa nočejo nič slišati. Hrvatska občina Poljane je sezidala veliko šolsko hišo in jo oskrbela z vsem potrebnim, pa se je morala tri leta boriti, prej ko je s prizivom do učnega ministerstva dobila hrvatsko šolo. Tako delajo s slovensko-hrvatsko večino v Istri. Rajši pustijo ljudi v nevednosti poginiti, kakor da bi jim privoščili pametnih šol.

V Trstu in Gorici Slovenci še zmirom čakajo na slovenske šole, akoravno so njih potrebo dokazale komisije. V Gorici je za 12.000 Lahov, polasčenih Slovanov in polasčenih Nemcev 25 šolskih razredov; 7000 Slovencev pa nema nobenega

šolskega razreda; oni si morajo sami vzdrževati zasebno ljudsko šolo, ktero obiskuje 320 otrok. Tako morajo Slovenci dvojen šolski davek nositi, enkrat skupni mestni davek za šole, drugi pa davek za svojo slovensko šolo. To je vendar velika krivica! (Gotovo!) Slovenci v Gorici prosijo že tri leta za slovensko šolo, pa reč se zmirom zavlačuje. Deželni šolski svet je dné 20. svečana 1893 razsodil za prošilce ugodno, pa glejte, to je čudno: ministerstvo je to razsodbo razveljavilo (čujte!) in zaukazalo nove poizvedbe, ki bi imele biti dovršene do 15. kimovca 1893; pa dovršile so se še le koncem grudna in sicer tako, da se ni povsem ugodilo ministerskemu naročilu. Od tega so zdaj minuli štirje meseci, pa še vedno se nič ne stori. Ministerstvo je večkrat priganjalo Gorški mestni zbor, pa on se ni zmenil za to; mestni zbor si pač misli, da to priganjanje ni resno, zato pa mestni šolski svet ne skliče seje, ali pa se slovenska prošnja iz ničevih razlogov ne postavi na dnevni red. Kdor hoče vse to razumeti, mora se podati k namestniku v Trst, kajti znano je, da je deželna vlada uplivala na izvolitev mestnega šolskega sveta v Gorici. Bivši minister Gautsch je vse drugače postopal. Tisti je mestnemu zboru Ljubljanskemu kar telegrafično ukazal, da mora prirediti nemško šolo. Gledé Gorice in Trsta, kjer se gre za slovenske težnje, se pa ministerstvo vse drugače obnaša. V tem slučaju je ministerstvo na enkrat brez vse moči. Sploh pa se na Primorskem godijo reči in trpijo se reči, ktere ne zaslužijo družega imena, ko avstrijska slepota.

Gospoda moja! Zdaj hočem govoriti o šolskem boju na Koroškem. O tem boju, ki traja že 25 let, hočem obširneje govoriti in sicer iz treh uzrokov: prvič, ker nam slovenskim poslancem ne sme vse eno biti, kako se našim rojakom na Koroškem godi; drugič, ker koroški Slovenci nemajo lastnega poslanca; in tretjič, ker sem bil naprošen, da tukaj povem, koliko morajo koroški Slovenci trpeti.

Pri zadnji ljudski štetvi se je na Koroškem naštel 254.587 Nemcev in 101.030 Slovencev. Ti nad 100.000 broječi Slovenci še pred kratkim niso imeli nobene slovenske ljudske šole. Ko se je namreč uvedla nova šolska postava, odpravile so se vse prejšnje slovenske šole na Koroškem, ustanovljene pod škofoma Slomšekom in Wieryem. Še toliko slovensčine niso hoteli trpeti v šoli, da bi se bili otroci naučili slovenski katekizem brati. Veljal je izrek: žri, tič, ali pa pogini; uči se nemščine ali pa pogini! Nad 100.000 koroških Slovencev nema nobenega zastopnika v deželnem šolskem svetu v Celovcu, kakor tudi 400.000 štajerskih Slovencev nema zastopnika v deželnem šolskem svetu v Gradcu.

Koroška ima načrt za normalne šole iz leta 1875. Po tem načrtu imeli so dvojne šole: trdo nemške in dvojezične. Take dvojezične šole nahajale so se le v takih krajih, kjer so sami Slovenci na gosto skupaj, v šolskih okrajih Št. Mohor, Beljak, Celovec in Velikovec. Nemških šol je bilo po starem učnem načrtu 256. K tem čisto nemškim šolam prištevalo se je tudi 16, v novejšem času pa 24 takih šol, v kterih se rabijo le nemške bukve in nemški učni jezik, čeravno je večina ali vsaj veliko število učencev slovenskih. Število slovenskih šolarjev na teh šolah se po odstotkih spreminja od 33% v šoli na Puštrici do 99% v šoli na Ledenicah.

Našteti hočem te čisto nemške šole v slovenskih krajih in pristaviti, koliko šolskih otrok je nemških in koliko slovenskih:

	nemških:	slovenskih:
1. Goričica	160	60
2. Žrelec	28	80
3. Borovlje	26	345
4. Grabštanj	13	252
5. Št. Jakob na cesti	15	79
6. Kriva Vrba	39	37
7. Freudenberg	23	84
8. Otmanje	43	45
9. Poreče	90	73
10. Dholica	31	211
11. Št. Tomaž	11	90
12. Timenica	12	80
13. Podlublje	5	88
14. Vetrinje	75	155
15. Podkloster	39	210
16. Ledenice	1	197
17. Vrata	43	206
18. Železna Kapla	12	147
19. Puštrica	63	22
20. Velikovec	199	225
21. Prevalje	222	172
22. Mostič	119	70
23. Št. Lipš pri Mostiču	5	50
24. Dravograd	123	105

Na teh 24 šolah je tedaj 1316 nemških in 3111 slovenskih otrok. Te šole so trdo nemške (čujte!), razun kateheta ne spregovori noben učitelj slovenske besedice in tudi ne sme. Mnogi iz njih sploh slovensko ne znajo. Ti slovenski šolarji

ne slišijo od svojih posvetnih učiteljev nobene besede v svojem maternem jeziku, kar je gotovo pedagogična nesmisel in pedagogično barbarstvo (surovost) v sredi Evrope. (Odobrávanje.) Če ima učna uprava sploh kako dolžnost, tukaj ima dolžnost pomagati. (Tako je!) Deželnemu šolskemu svetu v Celovcu mora v spomin poklicati člen 19. drž. osn. postav, ki pravi: „V tistih deželah, kjer prebiva več narodov, se morajo javne šole tako urediti, da dobi vsak narod potrebne pomočke za svojo izomiko v svojem jeziku, ne da bi se silil, učiti se družega deželnega jezika.“ Na Koroškem se pa to ne godi; teh 3111 slovenskih šolskih otrok ima po državnih osnovnih postavah pravico do slovenskih učnih knjig, do slovenskih učiteljev in slovenskega pouka (tako je!); in da se to zgodi, mora poskrbeti učno ministerstvo. Postopanje koroškega deželnega šolskega sveta je neprestano, 25letno kršenje državnih osnovnih postav. (Tako je!)

Zdaj se obrnem k dvojezičnim šolam. Tistih je bilo na Koroškem po starem učnem načrtu 93, zdaj jih je 84. Ko bi bile te šole res dvojezične, bili bi Slovenci zadovoljni, tako so meni pisali koroški Slovenci sami. V te šole hodi 10.188 otrok, in koroški Slovenci bi bili zadovoljni, ko bi bile te šole tako uravnane, da bi bil učni jezik slovenski, nemščina pa bi se kot učni predmet učila od tretjega leta naprej in sicer po pedagogično pametnem načinu. Tako bi bilo prav in postavam primerno, in Slovenci bi bili s takimi šolami zadovoljni; otroci bi se res česa naučili in zraven še nemščine več in lažje ko zdaj. Pa takih pametnih šol koroškim Slovincem nočejo dati. (Posl. Ghon: Slovenske občine jih same nočejo.) Da jih hočejo, to pričajo njih prošnje. (Posl. Ghon: Pošnje ravno nasprotno pričajo. O tem bom že še govoril.) Deželni šolski svet je šole tako uredil, da se rabi slovenščina v prvem in drugem letu, ko so otroci šest in sedem let stari, od tretjega leta naprej je pa vse nemško. Te šole imajo tedaj samo v najnižjem razredu dvojezično lice, v višjih razredih so pa čisto nemške. Tudi tukaj, mislim, bi moralo učno ministerstvo vmes poseči in pomagati; saj mu mora vendar na tem ležati biti, da se tudi slovenski otroci na Koroškem vsega tega naučijo, kar velela državna šolska postava. Pri sedanjih uredbi teh dvojezičnih šol to ni mogoče, kar bom takoj dokazal. V prvem razredu teh šol se rabi Prešernov Abecednik. Ta ima na 46 stranéh slovenske črke in slovensko branje, od strani 48 do 102 nemške črke za pisavo in za tisk, od strani 105 do 160 pa 16 slovensko-nemških, 13 slovenskih in 25 nemških beril. Iz tega sledi, da se morajo otroci v nežni mladosti, komaj šest do sedem let stari, v dveh jezikih na enkrat brati učiti. V teh dveh letih se morajo otroci naučiti treh abeced: slovenskih črk, nemških črk za tisk in nemških črk za pisanje. V teh treh abecedah se morajo otroci na enkrat brati naučiti in zraven še toliko nemščine, da od tretjega leta naprej, komaj osem let stari, že razumejo nemške nauke svojega učitelja. Kaj tacega ni mogoče. Učitelji bi morali čudeže delati in otroci bi morali biti čudovitno nadarjeni.

O teh neznosnih šolskih razmerah se je do leta 1890. mnogokrat tožilo v deželnem zboru koroškem, pa tudi v tej visoki zbornici. Pa vse je bilo zastoj. Še le 1890. leta je dobil koroški deželni šolski svet od učne uprave povelje, naj pregleda in popravi stari učni načrt. Izdelal se je nov učni načrt in temu je bil dodan učni načrt za slovenščino na dvojezičnih šolah. Reklo se je, da je bila to pridobitev za koroške Slovence, pa to ni res. Slovenski jezik je sicer prišel v učni načrt, kar prej ni bilo. Sicer pa to ni prineslo pomoči, stvar se je le še bolj zamotala in shujšala. Po tem načrtu bi se imela slovenščina učiti po tri ure na teden kot učni predmet. Te ure so pa navadno preložili na konec; v šoli ostati pa morajo pri slovenskih urah le tisti otroci, kterih stariši tega niso oprostili. Gospoda moja! Ta naredba zastran slovenskih ur je nova krivica, novo razžaljenje za koroške Slovence, ker se slovenščina dopušča samo kot učni predmet in se zaničljivo poriva v zadnjo uro pouka. Po vsem omikanem svetu je materni jezik učni jezik ter podlaga in središče vse odgoje, le na Koroškem in le za slovenske otroke to ne velja! Sicer pa naklada ta nova uredba otrokom pretežko breme. Dovolite mi, da naštejem, kaj se zahteva od otrok v 2. in 3. oddelku (bere):

„II. Oddelek (3. in 4. šolsko leto):

- Branje; pravilno branje; razlaganje besed in stavkov; ponavljanje tega, kar se je bralo, na pamet (iz glave), polagoma tudi z drugimi besedami; učenje na pamet raznih beril v vezani in nevezani besedi ter njih deklamovanje.
- Jezikovne vaje: prepisovanje in zapisovanje besed in stavkov s posebnim ozirom na delitev slogov in na rabo velikih črk; spoznavanje in razločevanje samostavnikov, pridevnikov, glagolov in osebnih zaimen, spola, števila in sklanjjanja samostavnikov, osebe, števila in časov

pri glagolih; pismene slovniške vaje; pripovedovanje in zapisovanje kratkih dogodov iz prebranih beril.

III. Oddelek (5., 6., 7., 8. šolsko leto):

a) Branje: gladko in razločno branje tiskanih in pisanih beril, razlaga besed in stavkov, ponavljanje tega, kar se je bralo, na pamet (iz glave); priučenje in deklamovanje primernih beril.

b) Jezikovne vaje; nadaljevanje in dopolnjevanje nauka o besednih oblikah; sestavljanje besed; pismene slovniške vaje; popisi, pripovedke, obrtna in kupčijska pisma in računi.

To je ravno tisto gradivo, kterega se nemški otroci učijo skozi dvanajst ur na teden v svojem nemškem jeziku; slovenski otroci pa se morajo tega učiti tudi skozi 12 ur, pa v (tujem) nemškem jeziku, in vsega tega naj bi se naučili tudi v slovenskem jeziku, pa v treh urah na teden, in to še v skrajnih urah (na voglu ali pri koncu pouka), ko so že utrujeni! Gospodje, to je nemogoče; človek bi kar ubežal, in res otroci kar kupoma proč bežijo. To pa je menda deželnemu šolskemu sovetu ravno prav, kajti on je po eni strani te slovenske ure proglasil za obvezne (obligatne), po drugi strani je pa spet dovolil, da se smejo otroci tega pouka spet oprostiti, ako stariši tako želijo. Vsled tega je 49 takih dvojezičnih šol, na kterih so se te slovenske ure čisto opustile (čujte! čujte!), le v 30 šolah so še, in sicer jih obiskuje 1839 od 10.188 slovenskih otrok, 8349 otrok pa beži iz teh ur, ker njih stariši rajši vidijo, da so otroci takega nepedagogičnega mučenja oproščeni. Pri takih razmerah je umljivo, da koroški Slovenci od deželnega šolskega sveta nobenega ozira in nobene pravice več ne pričakujejo, temveč se vedno gosteje s prošnjami obračajo do učnega ministerstva. Leta 1891. je tedanji minister Gautsch dobil 33 takih prošenj. Glasile so se vse enako, namreč naj se za slovenske otroke vpelje slovenski učni jezik, nemščina naj se pa kot predmet uči od 3. leta naprej. Minister Gautsch je bil nad tem zelo nevoljen in je to pokazal s svojim govorom v tej visoki zbornici. Rekel je, da se take prošnje kujejo po načrtu. To je bila čudna beseda v ministrovih ustih, kajti on bi bil moral vedeti ali bi bil od nas poslancev lahko zvedel, da so se koroški Slovenci po načrtu ponemčevali, zato se morajo tudi po načrtu braniti. Sicer pa je le eno samo prošnjo ugodno rešil, in tako so koroški Slovenci po dolgem času dobili spet svojo prvo slovensko šolo v Št. Jakobu v Rožni dolini. (Posl. Ghon: Občina je zdaj pa spet za nemško šolo prosila.) Pa kako se je ta prošnja skovala? To je drugo vprašanje. (Posl. Ghon: Hodite po deželi in prašajte župane.) Dr. Gregorec: Minister je le eno prošnjo ugodno rešil, vse druge je poslal pa deželnemu šolskemu sovetu, naj tisti o njih bolj natančno poizveduje in jih reši. To me spominja one basni o ovci, volku in levu. Oveca je volka pri kralju levu tožila, lev je pa celo pravdo volku v razsodbo prepustil. Prej ko se je deželni šolski svet k razsodbi o teh prošnjah spravil, šlo je povelje med ljudstvo, naj privrženci nemške šole nabirajo podpisov zoper te slovenske prošnje. Če je tedaj iz kakega kraja prišla v Celovec kaka protiprosnja, se je slovenska prošnja tistega kraja precej odbila. (Posl. Ghon: Kje so se pa te protiprosnje spisale? Ali pri občinah?) Posl. dr. Gregorec: v Celovcu. (Posl. Ghon: Pri občini.) Predsednik: Prosim, ne govorite vmes, gospod Ghon. Posl. dr. Gregorec: Tiste prošnje pa, zoper ktere niso mogli dobiti protiprosenj, pustijo ležati in jih ne rešijo. (Posl. Ghon: Nobena ni nerešena.) Posl. dr. Gregorec: Nekaj jih je pa vendar. (Posl. Ghon: Ni res, vse so rešene.) Posl. dr. Gregorec: Tako se nadaljuje šolski boj na Koroškem, in jaz se le čudim deželnemu šolskemu sovetu, kako zvito in brezobzirno da postopa. Če protiprosnje več ne pomagajo, poskrbi, da se dotična občina v dve občini razdeli, potem tistega ni več, ki je prošnjo spisal, in Slovenci so spet goljufani. (Smeh.) Dolgo let si je deželni šolski svet s tem pomagal, da je nekako zlorabil § 6. drž. šolske postave. Pri vsaki taki prošnji za slovensko šolo izprosil si je izjavo od deželnega odbora, kteri je seveda vselej rekel, da je zoper slovenski učni jezik. To zlorabo je odpravil neki odlok učnega ministerstva iz leta 1890. Potem si je deželni šolski svet izmislil drug pomoček. Bal se je, da bo ministerstvo uslišalo prošnje iz Šmihela in Globasnice, zato je tamošnji šoli razdelil v dve enorazrednici, eno nemško, drugo slovensko.

(Konec prihodnjic.)

Dopisi prijateljev.

Iz Št. Jurja nad Celovcem. (Naša šola.)

Znano liberalno načelo, da se mora šola čim dalje ločiti od cerkve, obveljalo je tudi pri nas, in naši občinski veljaki, ki vedno plešejo, kakor jim liberalni gospodje v Celovcu žvižgajo, so postavili šol-

sko hišo daleč proč od cerkve pod Goričico ob državni cesti. Hiša, namenjena za enorazrednico je stala menda 7000 do 8000 gld., bližje cerkve bi jo bili zidali lahko mnogo ceneje. Nemški „schulverein“ je že takrat dal za zidanje 500 gld., zato pa je tudi ves šolski pouk od prvega do zadnjega čisto nemšk, dasi hodi v šolo mnogo slovenskih otrok. Sedaj pa je šola že premajhna in razširiti jo hočejo na trirazrednico, kar bo stalo zopet 6000 goldinarjev! Na to, da bo treba večje hiše, bi gospodje pač lahko že prej mislili in tako prihranili občini marsikak goldinar! Tudi sedaj je dovolil „schulverein“ zopet 500 gld. za povečanje šole in občina se mu bode hvaležno skazala s tem, da ostane ves pouk samo nemšk, da se slovenščina strogo izključi iz šole in da bode naša mladina nemško „špraho in kulturo“ jedla slej kakor prej z veliko žlico! Pa ta nemški „fortšrit“ moramo drago plačevati. Davki za občino in šolo hudo naraščajo od leta do leta, kmetu se vedno slabše godi, kajti vkljubo hvalisani nemščini nam nočejo še zoriti — zlate fige!

Izpod Obirja. (Grabštanjske novice.)

Zmirom sem slišal, da so v Grabštanju sami brezverski demokrati, liberalci in nemškutarji. To pa ni tako, vsaj je zelo pretirano. Nedavno sem šel skozi Grabštanj in stopil sem v cerkev, bilo je še dopoldne. Videl sem tam lep Božji grob, kterega so še pred kratkim dobili. To krasno delo je izvršil podobar Jagodic. Tudi dva nova oltarja sem videl v cerkvi. Neki mož mi je pravil, da so tudi orglje nove, ktere je izdelal slovenski mojster gosp. Zupan iz Kamnegorice. Tudi oba oltarja je naredil neki Slovenec. Tisti mož, s kterim sem govoril, je bil prav krščanskega mišljenja. Pohvalil je Grabštanjce, da toliko in radi žrtvujejo za lepoto hiše Božje. Ko sem ga jaz vprašal, zakaj da potem Grabštanjci zmirom z liberalci in nemškutarji volijo in čemu da duhovnike sovražijo, če pa za svojo cerkev tako lepo skrbijo, mi je odgovoril: „Tega ne delajo Grabštanjci, ampak le Št. Peterčani, ki so zvezani z našo občino. V Št. Petru se je rodil liberalni „Bauernbund“, in tam so skoro vsi liberalci; ker pa tudi nekteri iz naših ž njimi potegnejo, zato pri volitvah v Grabštanjski občini zmirom liberalci zmagajo. Ko bi se Št. Peter ločil od Grabštana, potem pridejo v Grabštanju Slovenci na vrh.“

Iz Dunaja. (Petindvajsetletnica šolskega zakona. — Državni zbor. — Hohenwart. — Makedonske šole.) Pa ste hudomušni na Koroškem! Niti danes, ko razobešajo „napredni“ Beljačani po ukazu svojega župana zastave po hišah, ko razsvetljujejo „vrli“ Celovčani svoja okna — da bi jim sv. Duh tudi glave malo razsvetlil! — niti danes, ko ves liberalni svet praznuje petindvajsetletnico šolskega zakona, niti na ta veliki binkoštni pondeljek ne morete pustiti „hujskanja“. Za Boga, ali se ne bojite Beljaške „Urše“ in Celovških „Štim teh prostih“? Ravno danes greste ustanavljat Velikovsko podružnico sv. Cirila in Metoda! Ali to ni vnebovpijoči greh zoper „nemško posest“? In pomislite, kake hude članke bodeta radi te „hujskarije“ pisala Graf in Dobernik! Našim „burgarjem“ se bodejo kar hlače tresle in kri jim bode silila v glavo — pri vinu v Sandwirtovi dvorani. Da, hudomušni ste! Ugovarjali mi bodete sicer, gospod urednik, da nam ni treba praznovati tega jubileja, ker šolski zakon na slovenskem Koroškem nikdar veljal ni; po zakonu se namreč nobeden otrok ne sme siliti, da se uči drugega jezika, a nas so silili petindvajset let in nas še silijo! Priznavam, da imate s tem ugovorom čisto prav, a glejte, da teh „pregrešnih“ mislij ne zvé slavni Otič, sicer Vas denejo pod ključ, kakor na Ogerskem rumunske narodnjake! Sicer bi bil pa prav rad zraven, ko praznujete v Štebnu po svoje petindvajsetletnico šolskega zakona. Tam v domovini je vsaj vesel boj, a tukaj ni prav nič zanimivega, če ne greste ravno v prater v razstavo pit ognjevitnega ljutomerčana, ki ga toči štajerski Slovenec. Tam je življenje, a v državnem zboru je — dolgočasno. Zadnje dni je pri nekem dolgem govoru o valutni reformi — šlo je za svotico 80 milijonov — nek minister na svojem meh-kem stolu — sladko zadremal! Istina! Od slovenskih poslancev glasovala sta za nesrečni valutni zakon jedina nemški grof Hohenwart in slovenski gospod profesor Šuklje! — Enkrat pa je vendar zadnje dni trešnila nevihta med koalirano gospodo: 25.000 delavcev v premogokopih v Ostrovi ustavilo je delo, ker so uradniki barona Rothschilda ž njimi pregrdo postopali. Na poti ustavijo se delavcem orožniki, in ko se ne umaknejo — strelé. Jednajst obležalo jih je mrtvih, 34 je ranjenih. Poslanec Pernerstorfer zahteval je, naj se takoj pošlje komisija iz državnega zbora na lice mesta, da preišče, kdo je kriv grozne nesreče, ker uradnim poročilom ni verjeti. To je bil križ za liberalno gospodo! Zbali so se, da bi preiskava ne dognala kaj proti bogatašem, in se vili in vili, dokler predloga niso odklonili. Resnice se bojé. Tako skrbi

koalirana gospoda za ubozega delavca trpina! Prišli bodo do spoznanja, ko bode — prepozno! Liberalcem se pač ni čuditi, ker njih Bog je — zlato tele, a tudi Hohenwart in njegovi privrženci gredó za Plenerjem skoz drn in strn. Hohenwart se je „Novi Preši“ že tako prikupil, da ga imenuje „abgeklärter Greis“. Menda so se res njegovi nazori že tako „očistili“, da so se vsedla vsa njegova prejšnja načela na dno in po vrhu plava samo še „čista“ skrb za židovski veliki kapital! Koroški Slovenci ne moremo zaupati niti Hohenwartu, niti koaliciji in njenim ministrom. Treba, da si sami pomagamo in prav torej, da tako imenitno praznujete petindvajsetletnico šolskega zakona. Živela nova podružnica! Bog dal, da obrodi to delo kmalo sad; sedanje naše šole niti — turške niso! Turški sultan dovolil je nedavno makedonskim Bolgarom domače narodne šole. Kaj, ko bi poslali nemčurske politike pravičnosti učiti se k — turškemu sultanu?

Politični pregled.

Malo vesela je vest, da je naša zbornica poslancev sprejela vladni predlog o uravnavi denarne veljave. Zgodilo se je to s 166 proti 106 glasom. Za postavo so bili liberalci, Lahji, polovica Poljakov in češki graščaki; zoper postavo pa Čehi, Slovenci (razun grofa Hohenwarta in Šukljeja), Hrvati, protijudovci, nemški narodnjaki in velik del nemških konservativcev. Skoraj sto poslancev je pri glasovanju manjkalo, ker za postavo niso hoteli glasovati, pri vladi pa se tudi niso hoteli zameriti. Izmed tistih pa, ki so za postavo glasovali, jih je mnogo, ki niso glasovali iz prepričanja, ampak le vsled pritiska od zgoraj. Le boječnosti in neodločnosti mnogih poslancev se imamo torej zahvaliti za to novo „zlato“ veljavo brez zlata, ki bo koristila le bogatim Judom, ljudstvo pa obtežila z novimi bremenmi, kakor so dokazovali v svojih govorih mnogi izvršni govorniki, zlasti princ Lichtenstein, Jaks, Schlesinger, Dipauli in dr. Lueger. Ogerska vlada in borzijanci so pritiskali na Plenerja, ta je pritiskal na avstrijsko vlado, in ta je spet pritiskala na koalicijo in njene poslance. Kaj več govoriti o tej zadevi, je zdaj že prepozno, ker je stvar že dognana; od naše gospodske zbornice itak nič ni pričakovati; ona je, kakor so kardinal Rauscher enkrat rekli, „die Streusandbüchse“ za zbornico poslancev. „Mir“ je zadosti svaril, ko je bil še čas, pa tako majhna trobenta, kakor je naš list, nič ne izdá. — Bolj vesela novica je prišla iz Ogerske. Tam je namreč gospodska zbornica zavrgla od spodnje zbornice sklenjeno postavo o civilnem zakonu s 139 glasovi proti 118 glasom. To hudo jezi Jude in liberalce na Ogerskem, pa tudi pri nas; z grdimi psovkami obkladajo škofo in graščake, ki so imeli toliko poguma, da so se ustavili navalu judovsko-madžarskega liberalizma. Povedati je tukaj treba, da civilni zakon na Ogerskem nema samo verskega pomena, ampak je obrnjen tudi zoper nemadžarske narode na Ogerskem. Čeravno tisti v politiki že do zdaj niso imeli nobenih pravic, so imeli vendar še precej neodvisnosti v cerkvenih zadevah. V verske in cerkvene zadeve pravoslavni ogerskih Srbov in Rumunov se ogerska vlada ni smela dosti vtikati, ker so imeli v tej zadevi svoje stare pravice. Med drugim so svoje duhovnike in škofo sami volili. S civilnim zakonom bi pa oblast duhovnikov močno oslabela in bi prešla v roke madžarskih uradnikov; ti bi dobili novo orožje za stiskanje drugih narodov. Zato je med temi narodi veliko veselje, da je gospodska zbornica postavu zavrgla. Kako se bo stvar nadalje razvila, se ne more naprej povedati. Postava pride še enkrat v spodnjo zbornico in bo tam vnovič potrjena. Potem pride vdrugič pred gospodsko zbornico. Liberalci upajo, da bodo med tem časom graščake toliko v strah vzeli, da se bodo podali in postavu potrdili. Ako pa trdni ostanejo, potem mora liberalna vlada odstopiti ali bo pa skusila mahniti po gospodski zbornici, če bodo cesar dopustili. Pri tej priložnosti zna priti do velikih zmešnjav. Vsekako je Ogerska v kritičnem položaju. Da so Madjari zdaj sami med seboj razcepljeni in nesložni, je nekaka tolažba za druge ogerske narode. — Ogerska država ima pa še druge, hude rane, kakor kaže velika pravda, ki se ravno zdaj vrši v Kološu zoper Rumune. Lani so namreč ogerski rumunski rodoljubi spisali spomenico, v kteri so našli vse krivice, ki jih morajo prestajati od strani madžarske vlade. Poslali so potem veliko deputacijo na Dunaj, da bi to spomenico izročila svitlemu cesarju. Madžarski vladi seveda ni bilo prav, da bi se zvedeli njeni grehi, zato je rekla, da je taka pritožba nepostavna, ker prezira ogersko vlado, in pritiskala je na Dunaju tako, da rumunska deputacija pred cesarja še stopiti ni smela. Tako so bile Rumuncem usta zamašene in še pritožba jim ni bila dopuščena. Potem so Rumunci spo-

menico prestavili na francoski jezik, jo dali v Bukrešu natisniti in jo razposlali po vsem omikanem svetu. To je Madjare hudo peklo, zato so sklenili, vse tiste, ki so tisto spomenico podpisali, postaviti pred madjarske sodnike in jih v ječo obsoditi. Tako so tudi storili. Ta krivična pravda se ravno zdaj vrši. Med Rumunci je velika razburjenost, ne samo na Ogerskem in Erdeljskem, ampak tudi v rumunskem kraljestvu. Pa tudi ostala Evropa gleda na to pravdo in obsoja kruto in krivično postopanje Madjarov. Zatoženci bodo brez dvoma obsojeni, pa pred svetom bo obsojena madjarska krivičnost in prevzetnost. Vseh dnij pa še ni konec; Božji mlini počasi meljejo, pa drobno; nam se zdi, da si Madjari svoj lastni grob kopljejo. — Iz Hrvatske prihaja vesela vest, da ste se hrvatski narodni stranki vendar porazumeli o skupnem imenu; združili ste se pod imenom „združena opozicija“. Skupni program pa je: „na podlagi zgodovinskih in narodnih pravic delati na združenje hrvatskih dežel, namreč Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Bosne, Hercegovine in Istre, v eno politično celoto, ki bi bila neodvisna od Ogerske ter jej enakopravna v okviru Habsburške monarhije. Izraža se slednjič želja, naj bi se tej Veliki Hrvatski pridružili sčasoma tudi bratje Slovenci.“ Mi želimo hrvatski „združeni opoziciji“ prav veliko sreče. Kar se pa tiče združenja Slovencev s Hrvati, o tem bo čas potem govoriti in pogoje postaviti, kedar bo reč bolj dozorela. Za zdaj bi bilo želeli, da bi se slovenski državni poslanci s svojimi hrvatskimi tovarši na Dunaju o takih vprašanjih mirno razgovarjali; iz teh pogovorov bodo sami izrastli pogoji, pod katerimi bi bilo Slovincem mogoče, ogreti se za tako zvezo. Da bi se mi Hrvatom brezpogojno podali, kakor z mečem podjarmljen narod, o tem še govora biti ne more. — Finančni minister Plener je predložil načrt nove davčne postave. Olajšati hoče davke kmetom, hišnim gospodarjem v mestih in uradnikom; nasprotno pa vpeljati nov davek od osebnih dohodkov vsakega človeka, ki zasluži več ko 600 gld. na leto. Ker mnogo takih do zdaj še ni plačevalo nobenega davka, upa iz „osebnega dohodninskega davka“ precej denarja vkup dobiti. — Tiskovni odsek državnega zbora je dovršil nekatere spremembe tiskovne postave, v kolikor je kaj upanja, da vlada pritrdi. Kavecija pri časnikih se bo odpravila. — Hudi izgredi so bili v Falkenavi in v Poljski Ostrovici. V poslednjem kraju so se delavci sprijeli z orožniki, in prišlo je do boja, pri katerem je bilo devet delavcev ustreljenih in nad 20 ranjenih. Premogarjev, ki so delo ustavili, je bilo menda 15.000. — Na Dunaju se bo pod vodstvom češkega rodoljuba grofa Harracha ustanovila družba, ki bo delovala za gospodarski prospeh Dalmacije. Prvi pogovor so že imeli v palači grofa Harracha; pri tem pogovoru so bili dalmatinski poslanci in več drugih veljavnih gospodov. To je dobra novica; Dalmacija je res pomoči potrebna. Ako pa ona prospeva, bo v korist tudi Slovincem, ki bodo tje lahko prodajali svoje obrtne izdelke. — Pruski deželni zbor je sprejel postavo o prisilnih kmetijskih zbornicah. Vsi prijatelji kmetov so za to glasovali, — liberalci pa nasproti. Liberalci pokažejo pri vsaki priložnosti, da kmetu niso prijazni. — Angleška zbornica poslancev je sprejela postavo o osemurnem delavniku v rudnikih, to je, da rudarji pri starih plačah ne bodo več ko osem ur na dan delali. Tega bodo delavci veselili, kajti oni že dolgo tirjajo osemurni delavnik; začel se je zdaj pri rudarjih, počasi ga dobijo tudi kovači, tesarji in sploh rokodelci s prav težavnim delom. Kar je prav, je prav in Bogu ljubo.

Gospodarske stvari.

Kako dolgo živé buče. Matica živi najdalj 3 do 4 leta. Pa bolje storiš če ne trpiš starejših, nego triletnih, ker jim rodovitnost za zalego delavk peša od leta do leta.

Trotje živé celo kratko, od spomladi do velikega sipana. Le v panjih, kateri nimajo matice, ostanejo dalj časa. Takih panjev pa zveden bučelar ne trpi v svojem bučelnjaku, ampak jih navezne drugim kot naklado.

Življenje delavk se pa ne dá določiti natanjko. One živé tako dolgo, dokler ne obnemorejo, si ne poškodujejo kril, ali pa jih ne ugonobe sovražne živali ali slabo vreme.

Čim več delajo delavke pri paši, tem prej obnemorejo. Tedaj pa tudi v enem tednu naberejo več strdi, kakor pri slabi paši v več mesecih. Najbolj si poškodujejo krila, če gredo na lez ali plevel v belem žitu.

Največ bučel pokonča ploha, ki naglo pridrvi. Mnogo jih pomrje tudi spomladi, če oblaki naglo zakrijejo solnce in buče odprelne, pa tudi po zimi pri odjužnem vremenu v odprtih bučelnjakih. Veliko jih pokončajo tudi tice, ktere živé od žuželk. Najdalje živé buče, ktere so se izplodile po

jesenski paši. Te prihranijo svoje moči do spomladne paše in živé do deset mesecev.

V panjih, ki nimajo matice, bi buče živele lahko še dalj, ker ne potratijo toliko svojih močij, ali kmalu jih zasledé roparice, oropajo jih, buče pa pomoré.

Koliko muh se pokončá dan na dan, vidimo najbolje pri novovsajenem roji. Čeravno je imel do 15 ali 20 tisoč bučel, v treh tednih jih je komaj tretjina živih, tako, da ne morejo več obsesti vsega satovja. Čez tri tedne pa pride že mladih bučelic do 20 ali 30 tisoč iz zibel; kmalu se pomnoži tudi to število in pri dobri paši dá še tisto leto rojev.

Kmetijski stroji.

Znana tvrdka Ign. Heller na Dunaju (II. Praterstrasse 49) nam je poslala slovensk imenik v lepi obliki, ki na 192 straneh prinaša podobe in naštevane cene raznih kmetijskih strojev, ki jih ima na prodaj. Kdor po imenik piše, pošlje se mu zastonj. Z Hellerjevimi stroji so bili kupci do zdaj še vedno zadovoljni.

Novičar.

Na Koroškem. Zadnje dni se je tukaj mudil nadvojvoda Rainer, da si ogleda deželno brambo. — Nemško katoliško društvo je napravilo spet dva dobro obiskana shoda, enega v Doleh (Dellach), drugega na Muti (Mauthen). Oba kraja sta v Ziljski dolini. — Liberalci in socijaldemokrati pa so v Celovcu in Beljaku praznovali 25letnico nove šolske postave, pa slavnost je menda precej medlo izpadla. Vse je bilo posiljeno in umetno narejeno; za sedanje šolsko postavo se razun učiteljev nihče več ne navdušuje. Liberalci menda že sami nad seboj obupujejo, ker so začeli pri socijalistih zavetja iskati. — V Celovcu hočejo zidati nekak nemški narodni dom, namreč hišo z gostilnico in veliko dvorano za nemške veselice in sprejemanje nemških gostov. O vsem drugem so že edini, samo o tem ne, kdo bo denar dal. — Tatvine in cestni ropi so žalibog na Koroškem postali dnevna prikazen. Še le nedavno smo poročali, da je tat ulomil v skrinjico Matere Božje v benediktinski cerkvi v Celovcu in odnesel vrednosti za 200 gld. Zdaj je spet eden zlomil pušico pri Božjem grobu na Križni gori in odnesel nekaj drobiža. Pri Beljaku je neki potep kmečko dekle na tla vrgel in jej vzel denar. V Srednjih Trušnjah je bil kovač Pegutar oropan za 5 gld. Ravno tam so tatovi vlomili pri gostirju Šturmu in napravili škode za 80 gld. Mora že res biti, kar je prof. dr. Zucker nedavno v Pragi govoril, da je na Koroškem primeroma največ hudodelcev. Tukaj se vidi, kakšen sad rodi koroški nemški liberalizem. — Celovski „deutscher Volksverein“ je Nemčijo rešil, ker je nedavno pri Sandwitu sklenil resolucijo zoper slovenske paralelke v Celju. Kdo se ne smeji! — Beljaška „ta huda“ bo spet pravdo imela; toži jo notar Čebul. — Blizu Čajne je strela ubila dva železniška delavca. — Pri Beljaku je v Dravo skočil in utonil delavec Justin, doma iz Radolice. — Železnico bodo merili iz Sinče vesi do Železne Kaple. Dobra bi pač bila, če se bo le potrební denar dobil. — Pogorela sta Pop in Žak v Ceteraju pri Podkrnosu. — V Vrbskem jezeru je utonil ribič Greiner. — Na vladni ukaz bodo merili železnico iz Celovca v Rožno Bistrico na Javornik, od tam na Bled in Bohinj mimo sv. Lucije do Gorice. Da bi se pa taka železniška črta kedaj zidala, nemamo vere. — V Porečah bodo razširili cerkev in zidali nov zvonik. — Prvi občni zbor Velikovške podružnice sv. Cirila in Metoda v Štebnu za Velikovcem se je dné 14. t. m. (na binkoštni ponedeljek) nepričakovano sijajno izvršil. Nastopilo je več znanih govornikov. Navzočih je bilo nad 300 poslušalcev, blizu 100 novih udov je takoj prvi dan pristopilo. Navdušenje za podružnico je bilo vseobče. Obširnejše poročilo prinesemo zaradi pomanjkanja prostora prihodnjé.

Na Kranjskem. Kot nov odvetnik je v Ljubljani nastopil dr. Ivan Šušteršič. — V Starem trgu pri Poljanah so dobili 4 nove zvonove. — Graščino v Komendi sta kupila dva Slovence za 44.000 gld. — V Št. Vidu nad Ljubljano se je podrla skladaonica opeke in 1 delavca ubila, 5 jih ranila. — Mesar Predovič v Ljubljani je kazal prešiča, ki je tehtal 500 kil ali 9 starih centov. — V Novem mestu so umrli P. Florentin Hrovat, slovenski pisatelj. — Vodovod bodo napravili v Kočevju. — Dan 5. vel. travna je bil za Kranjce nesrečen. Na več krajih so imeli nevihto in točo, posebno hudo okoli Metlike. V drugih krajih je sneg zapadel. — Pogorel je en del Lenarčičeve tovarne na Vrhniki. — Sirarnica v Rovtah je dobila 300 gld. podpore od deželnega odbora. — V Repnjah so spet duhovnika dobili. — Novo šolsko hišo so dozidali v Beli Peči. — Kras se pridno pogozduje. — Na Ljubljanski obrtni šoli se bo jeseni začelo učiti tudi cerkveno razbarstvo. Dobro! — Gosp. Hlad-

nik, organist v Novem mestu, je zložil novo skladbo, lepo latinsko mašo „Ave, regina coelorum“. Prodaja jo po 60 kr. — Valvazorjev spomenik se bo postavil v Ljubljani. — Premog so našli v Veliki Ligojni pri Vrhniki, in je bojda tako izvrsten, da prekosi vse druge. — V Postojni so ustanovili društvo „Sokol“. — Hroščev je letos na Kranjskem silno mnogo. V nekterih krajih jih pokončujejo, v drugih puščajo vse v nemar, kakoršen je pač župan. V Št. Vidu nad Ljubljano so jih mnogo pokončali. V Kočevju jih pobirajo šolarji pod vodstvom učiteljev; pri sv. Gregorju blizu Vel. Lašče pa kmetje sami; vsak ima od župana ukaz, da jih mora tri mernike nabrati. V Dobropoljah so jih nabrali 50 mernikov. Ti kraji naj služijo drugim v zgled. — Štirje gospodarji so pogoreli v Čabračah pri Poljanah.

Na Štajerskem. Svitli cesar so šolskim sestram v Mariboru podarili 300 gld. — V Mariboru se snuje ženska podružnica sv. Cirila in Metoda. — Sv. misijon bo od 27. velikega travna do 5. rožnika pri sv. Antonu v Slov. Goricah in od 9. do 17. rožnika v Šmarjeti pri Rimskih toplicah. — V Bukovščici nad Loko dobijo nov Božji grob. Ravno tam je neka žena porodila trojčke, vse zdrave. — Dne 5. t. m. so imeli po več krajih spodnje Štajerske sneg, posebno v Vitanju. Bojijo se, da bo sadno cvetje pozeblo. — Lep pogreb so imeli rajni župnik Jeriša v Gomilskem. — Mariborski gimnazijalci so slovesno praznovali 40letnico cesarjeve poroke. — Kmetijska podružnica se bo ustanovila za Št. Lenartski okraj. — V Dramljah dobijo pošto. — V Črmošicah pri Ptujju je pogorelo za 600 gld. gozda. — V Semrijah pri Gradcu je podzemeljska jama, skozi katero teče tudi potok. Sedem mladih mož je šlo v to jamo, da bi jo pregladali. Med tem je pa nastalo deževje, potok je narastel, nanesel proda in pečevja in tako vhod v jamo zamašil. Zdaj so bili v jami zaprti. Njih zlahtniki v mestu, ki so vedeli, kam so šli, so bili v velikih skrbéh in klicali so na vse strani na pomoč. Prišli so delavci in začeli kopati in skale razstreljevati, pa minul je dan za dnevom in niso mogli do zaprtih. Na zadnje so prišli vojaki pionirji in skušeni inženirji in so vendar predrli do nesrečnikov, ki so bili v jami osem dnij brez jesti. Ko so jih iz votline pripeljali, so bili tako slabi, da niso mogli stati in so na tla popadali. Pozneje so jih seveda pokrepčali s primernimi jedili in pijačami.

Na Primorskem. Velike procesije na sv. Goro se je udeležilo 10.000 romarjev. Gosp. Jerkič jo je fotografiral od štirih strani. Te štiri slike se za 1 gld. dobijo v Gorici na Travniku št. 11 pri omenjenem fotografu. — Slovensko delavsko podporno društvo v Trstu šteje 1200 članov. — V Divači so dobili nove orglje. — Sv. misijon je v Repentabru še do 25. vel. travna. — V Gorici bodo razširili brambovsko vojašnico. — Danes se slovesno otvori furlanska železnica. — V Zagradu so dobili zdravnika. — Za okrajne šolske nadzornike na Goriškem so imenovani: za Gorico prof. Culot, za Gradišče učitelj Pich, za Sežano učitelj Sinkovič, za Goriško okolico prof. Vodopivec, za Tolmin ravnatelj Dominko. — Okoli Pazina je toča pobila. — V Solkanu se je neki delavec ubil. — V Trstu je zgorelo Višnikarjevo in Mankočevo lesno skladišče. Škode je 100.000 gld.

Po drugih deželah. Po Bosni potuje maršal nadvojvoda Albreht in pregleduje vojaške posadke. — V Sieni na Laškem se je podrla palača, ktero so popravljali, in podsula 16 delavcev, od teh je 11 mrtvih ostalo. — V Trikali na Grškem je umrl neki duhovnik v starosti 120 let. Duhovno službo je opravljal 99 let. — Češki rodoljub Hlavka je podaril 100.000 gld. za češko slikarsko šolo.

Duhovniške zadeve v Krškej škofiji.

Preč. g. Janez Marinič, prošt in dekan v Dobrli vesi, so bili povodom svojega romanja v Sveto deželo imenovani za viteza Božjega groba. — Premeščena sta čč. gg. kaplana: Mat. Grm iz Št. Jakoba v Šmihel blizu Pliberka in Jožef Homan iz Šmihela v Št. Jakob. Č. g. Alojzij Kremen, kaplan v Blatogradu, so se preselili v Litomeriško škofijo. — Č. g. P. Florin Peer O. S. Fr. so se namestili kot tretji mestni kaplan v Beljaku. — Č. g. P. Leodegar Winkelhofer O. S. Fr. nastopili so kot pomožni duhovnik v predmestni fari sv. Nikolaja v Beljaku. — Na sv. Višarjih sodelnjeta s č. g. Fr. Katnikom, kot zakristanom, č. g. Vekoslav Huter, kaplan Hodiški, in č. g. Jakob Kindlman, mestni kaplan Pliberški. — Upokojeni župnik v Silbereggu, č. g. Ign. Herbert, zlatomašnik, so umrli v Gradcu dné 5. mal. travna. N. v m. p.! — Farni izpit so dné 8. do 10. vel. travna delali čč. gg.: Fr. Holec, K. Hütner, Mat. Kandolf, Jakob Kindlman, Prim. Mat. Matvžič, Jan. Paidar, Val. Podgorc, Aleks. Prosen, Mat. Ražun in Fil. Steiner. — Razpisane so fare: Blatograd in Liesereg do 13. rožnika in Rovte pri Bleibergu, Ingolsthal, Možice in Sele do 23. rožnika.

Zahvala.

Lauskega leta po toči ponesrečeni Dobljani izrekamo prečastiti duhovščini, slavni deželjski gosposki in vsem milim dobrotnikom iz raznih far najtoplejšo zahvalo za zdatne darove v denarju in pridelkih, s katerimi so nas že lanskega, pa tudi letošnjega leta toliko blagodušno podpirali. Bog povrni tisučero!

Razglas.

Podpisani zasnoval sem že lansko leto prvo slovensko rudarsko in rudninsko podjetje in priglasi isto v posebnem inseratu.

Inseratu prijavilo se je precejšno število udeležnikov, kar pričuje, da je bila moja namera praktična in potrebna. Vendar sem izprevidel iz dotičnih oglasov, da se moja misel tu in tam ni dobro razumela, kar prihaja edino od tod, da v tesnem obsegu inserata o tacihi zadevah ni mogoče tako obširno govoriti, kakor bi bilo napominani stvari koristno.

Zategadel sem si namenil to zadevo prijaviti potom posebnega razglašja in na širje razodeti svojo namero, da se bomo ložej razumeli.

Namen mojemu zapričetemu podjetju je torej v prvi vrsti ta, da podam svojim rojakom priliko, tudi v stroki rudništva se gmotno okoristiti, v kolikor in kjer je to ravno mogoče.

V naših zemljah nahajajo se še tu in tam tvarine, ki utegnejo imeti neko denarno vrednost, katerih pa nikakor ni mogoče izkoristiti, ako ostanejo tuje rudništva večim ljudem. Ali tudi na drugo stran je treba v tem oziru imeti vedletne izkušnje in spretnosti, ako se hoče doseči za vsako zemsko tvarino primerni denarni uspeh, — to je izkušnja na rudninsko-obrtnem polju.

Da se tu in tam marsikdo zanima za rudarstvo in tudi mnogo novcev potroši za to, je že kaj starega, saj ravno mika človeka to, kar je skrito globoko pod zemljo. A žalostne izkušnje kažejo, da je večina za rudništvo unetih ljudi žrtvovala premoženje in vse za slepo upanje, po rudarstvu kar čez noč obogateti, ker jim ni bilo dovolj previdnosti, a tudi ne, kar je še več kot previdnost, dovolj poznanja onih tajnosti, ki se skrivajo v sestavi rudnin.

Zatorej velja za nevesčake pregovor: „kdor se zemlje loti, se glave svoje loti“ in le prenuogokrat se pripeti, da ondi, kjer je izgubil rudarstva nevesči podjetnik vse svoje premoženje, stoprav veščak izkuje bogastvo.

Takim neprilikom želim priti v okom in ob enem želim pripomoči, da se po možnosti v tem oziru zboljša domače blagostanje v naši domovini.

Da mi pa bode mogoče, to svojo težko nalogo popolnoma izvršiti, povabljam svoje rojake, in sicer one, ki imajo za to ugodno priliko, da se moje namere v kar največ udeležijo.

V prvo vabim vse one lastnike zemljišč, v katerih se nahaja kakoršnakoli mineralna tvarina, ki je videzno že kaj drugega, nego navadna zemlja, da mi take mineralije pošiljajo v poskus. O uspehih poskusov in nadaljnjem ukrepanju glede obrta se hočem pogovarjati z dotičniki pismeno in morejo biti uverjeni, da mi bode skrb na tem, kar bode v njihovo gmotno korist. Slepavstva in zavratnosti ne poznam, marveč po poti poštenega občevarja hočem dosegati svoj namen, ki mora prinašati slednjemu korist, kdor mi poda prave vrednostne podlage v mineralijah.

Ob enem pa moram vsakako svariti pred tako imenovanimi zlobnimi jeziki, kakoršnih je dovolj okoli vsacega novega podjetja, vzlasti pa ob rudnistvu. Nikoli ne pripustim, da bi kdo dobil povod o moji nameri smešlino ali zlobno govoriti, ker le na podlagi resnega preudarka in praktičnega izkustva hočem se lotiti slednjega slučaja.

Nahajajo pa se zlasti ob rudnistvu taki ljudje, ki se nepoklicano utikajo v preresni ta poklic ter mu ali vzemo dobro ime, ali pa z nevesčim govorjenjem slepe in mamijo ljudi in mnogokrat le v ta namen, da bi dosegli svoj cilj, razdirajo v resnici dobre stvari. Pred takimi ljudmi najodločnejše svarim in opominjam, da se obračajo lastniki ali nasitilji kovin in mineralij izključno na moj naslov.

Za poskuse trebam vsikdar množine od 2 do 5 kilogramov mineralij in sicer naj se mi prinašajo osebno. Ako želi kdo z menoj občevariti osebno, mora mi to vedno najmanj teden dni naprej naznaniti in sicer pod zavikom.

Pogumno torej na resno zanimanje, korist ne izostane. V tem podjetju tiči še nekov zaklad, ki utegne marsikomu prinašati dobička, kakoršnega je potreben. Ako pak bi v marsikakem slučaju ne prinašalo morda večje koristi, nego da si ta ali oni opomore vsaj na davkih in vsakdanjih potrebah, tudi to bode že nekaj. Saj narašča ravno med nami od dne do dne potreba, da si gmotno opomoremo, da nam ne bode treba izseljevati se v tolikem številu v druge kraje, kakor se to žalibog dogaja dozdaj, in da ne bode treba prodajati zadolžena posestva ob kakoršni koli neugodni priliki.

Konečno hočem opomniti, da, ako bi se kdo izmed rojakov hotel zadržati udeležiti mojega podjetja, naj mi to naznani in svoje pogoje predloži v rekomandiranem pisanju. Z odličnim spoštovanjem

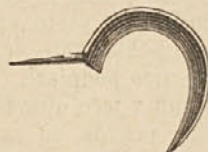
Ivan Fajdiga.

V Kamniku, meseca mal. travna 1894.

Tržne cene v Celovcu.

Ime blaga	na birne		na hektolitru	
	gld.	kr.	gld.	kr.
pšenica	4	60	5	75
rž	3	60	4	50
ječmen	3	90	4	86
oves	2	65	3	30
hejda	4	55	5	70
turšica (sirk)	3	60	4	50
pšeno	5	80	7	25
fižol	6	—	7	50
repica (krompir)	—	60	—	95
deteljno seme	—	—	—	—
grah	—	—	—	—

Sladko seno je po 2 gld. 25 kr. do 3 gld. — kr. kisló 1 gld. 50 kr. do 2 gld. 30 kr., slama po 1 gld. 60 kr. meterski cent (100 kil). Frišen speh je po 66 do 70 kr. kila, maslo in puter po 95 do 105 kr. — Pitane vole plačujajo mesarji po 29 do 33 gld. stari cent.

H košnji (seči) in žetvi priporočam sloveče Bistriške kose

z zgoraj navedenim fabriškim znamenjem in
izvrstne srpe, kakor tudi prave Bergamaške kamne (osle)
najbolje vrste po najnižjih cenah.

Franc Sadnikar,

trgovec z železnino v Celovcu, Burggasse šte. 7.

(Vnanja naročila izvršujem po pošti in naj se blagovoli dolgot kos naznaniti.)

Žicaste blazine

(Drathmatratzen) kot podloge v postelji, prav trdne
in dober kup izdeljuje,

Anton Smeričnik,

mizarski mojster v Borovljah (Ferland, Kärnten).

➔ Za dobro blago se jamči. ➔

Natorna vina,

dalmatince, tirolece, italijane, oger, rudeče
in bele vrste, po 15 kr. liter in više; istri-
janec iz Umage, zelo priporočila vreden za take,
ki imajo malo krvi, po 22 kr. liter v sodih po
56 litrov več. Za pristnost jamčim.

Nadalje priporočam svojo zalogo moke iz I. par-
nega mlina v Budimpešti v vrečah po 85 kil ter
vse drugo tržaško blago, mast, žgane pijače itd.
Vse prav dober kup.

Amand Prosen

v Celovcu, kosarske ulice šte. 24.

Gostilnica „pri Kroni“

v Celovcu

na Velikovski cesti št. 9.

Lepo se zahvalim vsem slovenskim rojakom,
ki so me do zdaj tako pogosto obiskovali, ter se
priporočam še znanprej. Moji gostje vejo, da imam
zmirom dobro vino in pivo ter vedno frišne
jedi dober kup. Imam tudi postelje za pre-
nočevanje. Kedar pridejo romarji, jim tudi
za silo preskrbim prenočišče. Imam tudi dvorišče
in hlev za konje, če bi se kdo pripeljal in hotel
pri meni izpreči. Priporočam se vsem Slovincem,
posebno onim iz Podjunske doline, ki me osebno
poznajo.

S spoštovanjem

Janez Otič, gostir.

Kneippova sladna kava,

ki jo izdelujejo bratje Oelz v Bregencu,
ter se prodaja v rudečih štirivoglatih za-
vojih s podobo župnika Kneippa, je
po spričevanju g. dr. Euglinga, vodje kme-
tijsko-kemične poskušalnice v Feldkirchu,
jestvina, ki ima duh in okus po pravi bo-
bovi kavi ter je sladu enako prebavljiva
in tečna. — Ta Kneippova sladna kava se
rabi z velikim pridom kot primes k pravi
kavi. — Dobi se v vseh boljših prodajalnicah
za tržaško blago.

Luka Zufer,

mizarski mojster v Celovcu

priporoča svojo

➔ bogato zalogo vsakovrstne hišne oprave ➔
po najnižji ceni.

Delavnica in prodajalnica je na Vetrinjskem obmestju št. 55.

Zdravila za živino.

Skušena redilna štupa
za živino,

Rabi se skoro 40 let
z znajboljšim vspehom
večinoma po hlevih, ako
živinca ne mora jesti,
slabo prebavlja; zboljš-
šuje mleko in nareja,
da krave dajo več mleka.

Zametek z rabilnim navodom vred velja le 50 kr.
5 zametkov z rabilnim navodom samo 2 gld.

Cvet za konje.

Najboljši mazilo
za konje, pomaga
pri pretegu žil, ote-
kanju kolén, otrpne-
nju v boku, v križu,
otekanju nog, me-
hurjih na nogah itd.

Steklenica z ra-
bilm navodom vred
stane le 1 gld., 5 ste-
klenic samo 4 gld.

Ta zdravila za živino se dobijo v

lekarna Trnkóczy-ja

v Ljubljani zraven rotovža

in se vsak dan s pošto razpošiljajo.

Služba mežnarja in organista

se razpisuje. Oglasila naj se blagovolijo pošiljati
na podpisani farni urad, pri katerem se izvajo tudi
dotični pogoji.

Farni urad v Lipi, pošta Vrba (Velden) na Koroškem.

Strd ali med,

pošteno blago, za to dober stojim. se dobi pri meni
v večih in manjših merah. Kdor vzame manj ko
35 kil, plača kilo po 60 kr.; v večji meri se dobi
ceneje.

S spoštovanjem

Valentin Selan,

posestnik in trgovec na Trati pri Cerkljah (Zirklach,
Oberkrain).

KONJAK.

Ta iz krepkega, na lastnih go-
ricah raščenega vina izvlečena
Francovka je skušen pomoček
za oživljenje dušnih in teles-
nih močij. Zoper protin, trga-
nje, otrpnenje udov, revmatizem
pomaga čudovito in uteši bole-
čine. Ena steklenica velja 1 gld.
20 kr. Stari konjak je za stare
ljudi in take, ki so bolni v že-
lodu, prava dobrota. Cena 1 gld.
50 kr. Kdor naroči 4 steklenice,
se mu dá skrinjica zastoj in
plača se na pošti voznina. Dobi se samo pri Benediktu.
Hertl-nu, graščaku na Goliču pri Konjicah na Štajerskem

Kmetija na prodaj.

Pohišstvo novo; njive, travniki, gozd, vsega
zemljišča 18 oralov. Dober kup. Več pové Štef.
Vank p. d. Vasnekar v Košu pri Velikovu.

➔ Današnja številka obsega šest strani. ➔